

Синій птах (скорочено)

Моріс Метерлінк

Феєрія в п'яти діях і десяти малюнках

Скорочено

ДІЙОВІ ОСОБИ

Тильтіль. Митиль.

Світло.

Фея Берилюн.

Сусідка Берлінго.

Батько Тиль.

Мати Тиль.

Дід Тиль.

Баба Тиль.

Брати Тильтиля померлі.

Сестри Тильтиля.

Час.

Ніч.

Сусідки Берлінго.

Дівчинка.

Собака, кличуть Тильо.

Кіт, кличуть Тилет.

Хліб.

Цукор.

Вогонь.

Вода.

Вовк.

Свиня.

Бик.

Корова.

Віл.

Баран.

Заєць.

Кінь.

Дуб.

В'яз.

Клен.

Липа.

Ялина.

Кипарис.

Каштан.

Плющ.

Тополя.

Верба.

Зорі, Хороби, Темнощі і т. ін.

Убрання

Тильтиль: Убрання Півхлоп'ятка в казках Перо: кармазинові штанці, блакитна куцинка, білі панчохи, руді черевички або бутики.

Митиль: Убрання Гретелі або ж Червоної Шапочки.

Світло: Сукня на колір, як місяць, себто блідо-золота з срібним поблиском, іскристий газ, що творить проміння і т. ін. Стиль ново-грецький або англо-грецький, жанр Вальтер Череп або більш-менш Ампір.— Стан високий, голе рамя і т. ін.— Фризура: щось подібне до діадеми або ж легкої корони.

Фея Берилюн, сусідка Берлінго: Класичне вбрання жебрачок в казках про фей. Можна б опустити в першій дії переміну Феї на принцесу.

Батько Тиль, Мати Тиль, Дід Тиль, Баба Тиль: Легендове вбрання німецьких дроворубів і селян в Гріммових казках.

Брати Тильтиля й Сестри Тильтиля: Як убрання Пів-хлоп'яти.

Час: Класичне вбрання часу: ополістий плащ, чорний чи синій, біла розмайна борода, серп, пісковий годинник.

Ніч: Ополісте чорне вбрання, таємничо висипане зорями, з червоно гарячим поблиском. Вуаль, темні маки і т. ін.

Сусідчина дівчинка: Біляве і блискуче волосся, довга біла сукня. .

Пес: Червоний фрак, білі штанці, лаковані чоботи, цератова шапка; убрання нагадує більш-менш убрання Джон Буля.

Кіт: Убрання Кота в чоботях: напудрована перука, триріжник, ясно-блакитний фрак, шпага і т. ін.

Слід, щоб голови цих двох осіб були злегка узвірячені.

Хліб: Пишне вбрання Баші. Ополіста кармазинова сукня з шовку або оксамиту, гаптована золотом. Велике завивало. Ятаган. Велике черево, надто набряклий червоний вид.

Цукор: Шовкова сукня на зразок тих, що носять євнухи, напівбіла, напівсиня, щоб нагадати бібулу, що вгортають голови цукру. Фризура, як у сторожів сералю.

Вогонь: Червоне трико, кармазиновий плащ з мінйонним поблиском, підбите золотом. Чубок з різнобарвного полум'я.

Вода: Сукня часу казки Осляча Шкура, себто синява або бірюзова з прозорими поблисками, немов хвилює серпанок, стиль теж ново— або англо-грецький, але більш ополістий, більш розмайний. Фризура з квіток і поросту або з рогозу.

Звірята: Убрання людове чи селянське.

Дерева: Одіж на колір зелена різних відтінків або кольору кори на дереві. Атрибути, листя і віти, що можна по них пізнати дерева.

Малюнки

1-й малюнок (дія I): Дровальова хата.

2-й малюнок (дія II): У Феї.

3-й малюнок (дія II): Країна Спогадання,

4-й малюнок (дія III): Палац ночі.

5-й малюнок (дія III): Ліс.

6-й малюнок (дія IV): Перед завісою.

7-й малюнок (дія IV): Гробки.

8-й малюнок (дія IV): Царство Прийдучини.

9-й малюнок (дія V): Прощання.

10-й малюнок (дія V): Прокид.

Дія перша

Перший малюнок

ДРОВАЛЬОВА ХАТА

Театр показує середину дровальової хати, простої, селянської, але не вбогої.— Комінок під дашком, там тліли головешки.— Кухонні спряти, шахва, діжа, дзигари з вагою, прядка, рулка на воду і т. ін.— На столі світиться лампа.— Долі коло шахви з обох боків сплять, склубочившись носами під хвіст, Собака й Кіт.— Між ними обома стоїть біло-синя голова цукру.— На стіні кругла клітка з горлицею.— Просто, два вікна з зачиненими зсередини віконницями.— Під вікнами лава.— Ліворуч двері надвірз великою клямкою.— Праворуч другі двері.— Драбина на горище.— Праворуч теж два маленькі дитячі ліжка і в головах на двох стільцях лежить одежа, старанно згорнена.

Як піднімають завісу, Тильтиль і Митиль міцно сплять у своїх ліжках. Мати Тиль поправляє постіль останній раз, нахиляється над ними, дивиться на хвилю, як вони сплять, кличе рукою батька Тиль, що просовує голову, відхиливши двері. Мати Тиль кладе палець на губу, щоб він мовчав, потім на здибочках виходить направо, згасивши лампу.— Хвилину на кону темно, а далі крізь щілини в віконницях потроху все виднішає в хаті. Лампа на столі сама засвічується, але її вогонь вже не того кольору, як був, коли Мати Тиль її згасила. Діти, здається, прокидаються і сідають на ліжках.

Тильтиль. Митиль?

Митиль. Тильтиль?

Тильтиль. Ти спиш? Митиль. А ти? Тильтиль. Ні, я не сплю, бо балакаю з тобою...

Митиль. Скажи, сьогодні Різдво?..

Тильтиль. Ні ще, Різдво завтра. Але кутя нічого не принесе цього року...

Митиль. Чому?..

Тильтиль. Я чув, мама казали, що не могли піти до міста, щоб її покликати. Але вона прийде на той рік...

Митиль. На той рік, се довго?..

Тильтиль. Не дуже хутко... Але сеї ночі вона піде до багатих . дітей...

Митиль. А?..

Тильтиль. Диви... Мати забула про лампу... Знаєш що?..

Митиль. Що?..

Тильтиль. Ми зараз устанемо...

Митиль. Се не вільно...

Тильтиль. Аджеж нікого нема... Бачиш віконниці?..

Митиль. О, як вони світяться...

Тильтиль. Се ясність від свята.

Митиль. Якого свята?

Тильтиль. Напроти, у маленьких богатирів. Се ялинка. Ми зараз розчинимо віконниці...

Митиль. А то ж можна?

Тильтиль. Певно, бо нікого нема... Ти чуєш музику?.. Уставаймо...

Діти встають, біжать до вікна, стають на лаву і розчиняють віконниці. В хаті стає дуже ясно. Діти жадібно дивляться на двір. Тильтиль і Митиль милуються чудовим світом багатих дітей і радіють з того.

Тильтиль, раптом утихомирений і наляканий. Що се?..

Митиль з перестрахом. Се тато...

Поки вони баряться відчинити, видно, як велика клямка сама піднімається риплячи; двері трохи розчиняються, щоб пустити маленьку бабусю в зеленому і в червоній шапочці. Вона горбата, клишонога, одноока, ніс сходиться з підборіддям, і йде вона, зігнувшись на ціпок. Знати, що се фея.

Фея. Чи є у вас тут трава, що співає, або Синя Пташка?..

Тильтиль. Трава є, але ж вона не співає.

Митиль. Тильтиль має пташку.

Тильтиль. Та я не можу її дати...

Фея. Чом?..

Тильтиль. Бо вона моя.

Фея. Авжеж маєш рацію. Де та пташка?..

Тильтиль, показуючи на клітку. В клітці....

Фея, надіваючи окуляри, щоб роздивитись на пташку. Я її не хочу; вона не досить синя. Треба буде, щоб ви пішли пошукали такої, як мені треба.

Тильтиль. Але ж я знаю, де вона є...

Фея. І я не знаю. Тому й треба її шукати. В останнім разі я обійдусь без трави, що співає, але Синьої Пташки мені конче треба. Се для моєї маленької дочки: вона дуже хвора.

Тильтиль. Що їй сталося?..

Фея. Не вгадаєш добре; щастя їй заманулося...

Тильтиль. Га?..

Фея. Ви знаєте, хто я?..

Тильтиль. Ви трохи скидаєтесь на нашу сусідку пані Берлінго...

Фея, зразу сердито. Ані же... ані кришки... Се бридко... Я фея Берилюн.

Тильтиль. А, дуже добре...

Фея. Треба буде зараз іти...

Тильтиль. Ви підете з нами?..

Фея. Се ніяк не можна, бо вранці я поставила юшку варитися, і вона раз-у-раз збіжить, як мене нема більш години... Показуючи то на стелю, то на комин, то на вікно. Чи ви сюди хочете вийти, чи туди, чи он туди?..

Тильтиль, боязко показуючи на двері. Краще б я пішов туди...

Фея, знов раптом розгнівавшись. Сього ніяк не можна, і се неподібна звичка. Показуючи на вікно. Ми вийдемо сюди... Ну?...Чого ви чекаєте?.. Одягайтесь зараз... Діти слухаються і хутко одягаються, Я поможу. Митиль...

Тильтиль. У нас нема черевиків...

Фея. То байдуже. Я вам дам чудову шапочку. Де ж ваші батьки?..

Тильтиль, показуючи на двері праворуч. Вони там, сплять...

Фея. А ваш дід і бабуня?..

Тильтиль. Вони померли...

Фея. А ваші малі брати й сестри?.. Є вони в вас?..

Тильтиль. Еге, еге; троє маленьких братів...

Митиль. І четверо маленьких сестер...

Фея. Де вони є?..

Тильтиль. І вони померли...

Фея. Ви хочете їх побачити?..

Тильтиль. А як же... Зараз... Покажіть їх...

Фея. Я їх не маю в кишені... Але це станеться; ви їх побачите, переходячи країну Спогадання. Се простуючи до Синьої Пташки. Зараз наліво, по третьому скруті. Що ви робили, як я постукала?..

Тильтиль. Ми гралися, ніби їмо пиріжки.

Фея. У вас є пиріжки?.. Де вони?

Тильтиль. В палаці багатих дітей... Гляньте, се так гарно...

Він тягне фею до вікна.

Фея, біля вікна. Та це ж не ви їх їсте...

Тильтиль. Так, але ж як нам все видко...

Фея. Ти на них не сердишся?..

Тильтиль. Чого?..

Фея. Що вони все їдять. Я гадаю, що вони не добре чинять, не даючи тобі...

Тильтиль. Зовсім ні, вони ж багаті... Диви, що то за гарно в них...

Фея. Не краще, як у тебе.

Тильтиль. Де там... У нас темніше, вужче, нема пиріжків...

Фея. Це зовсім те саме; та того ти не бачиш...

Тильтиль. Е, ні, я дуже добре бачу, я маю дуже добрі очі. Я бачу, яка година на церковному годиннику, а тато не бачить!..

Фея раптом з пересердя. Я тобі кажу, що ти не бачиш... Як же ти мене бачиш? Якою я є?.. Тильтиль мовчить, засоромившись. Ну, чи ти відкажеш? Щоб я знала, чи ти

бачиш... Чи я гарна, чи дуже погана?.. Тильтиль мовчить, дедалі більше соромлячись. Ти не хочеш відказувати?.. Чи я молода, чи стара?.. Чи я рожева, чи жовта?.. чи може я горба маю?..

Тильтиль погідно. Ні, ні, не дуже великого...

Фея. Але глянувши на тебе, здається, що він величезний... Може й ніс у мене закарлючений, і ліве око видушене?

Тильтиль. Ні, ні, я так не кажу... А хто ж його видушив?..

Фея, все більше лютуючи. Та ж його не видушено... Грубіяне, поганцю... Воно краще за друге; воно більше, ясніше, і блакитне, як небо... А моє волосся, чи ти бачиш?.. Воно як жито половіє... наче щире золото... Та й багато ж його такого, що й на голову важко... Воно скрізь витикається... Чи ти його бачиш в мене на руках?.. Показує два ріденькі чубки сивого волосся.

Тильтиль. Еге ж, я бачу кілька...

Фея обурена... Кілька... Снопи! оберемки! копиці! хвилі золота!.. Я знаю добре, люди кажуть, що його не бачать; але гадаю, ти не з тих лихих, сліпих людей?..

Тильтиль. Ні, ні я дуже добре бачу, що не ховається...

Фея. Але треба бачити інше так само сміло... Кумедія з тими людьми... По смерті фей, вони й не бачать більше й не догадуються навіть... На щастя, я завжди маю при мені все, що треба, щоб засвітити згаслі очі... А що це я витягаю з торбинки?..

Тильтиль. О, гарненька зелена шапочка... Що це так блищить на кокарді?..

Фея. Це великий діамант, що дає бачити...

Тильтиль. Ах!

Фея. Так. Коли маєш шапку на голові, то трохи повертаєш діамант: справа наліво, наприклад, дивись, отак, бачиш?.. Він надушує тоді на горбок, що на голові, та його ніхто не зна, той горбок розкриває очі...

Тильтиль. Це не боляче?..

Фея. Ні, він чарівний... Зразу навіть побачиш те, що є всередині, . наприклад, душу хліба, вина, перцю...

Митиль. А цукрову душу теж видно?

Фея, спалахнувши. Само собою!.. Не люблю, як питають дурниці... Душа в цукру не більше цікава, як душа в перцю... Отож я даю вам, що маю, щоб допомогти вам шукати Синю Пташку... Я добре знаю, що Перстень-Невидимка або Килим-самоліт придались би вам більше... Але я загубила ключа від шахви, де я їх заховала. Ах! Трохи не забула... Показуючи на діамант. Коли його держати так, бачиш... і трохи повернути, то побачиш, що було... Ще трохи і побачиш, що буде... Це цікаво й практично, і не робить шелесту...

Тильтиль. Тато візьмуть у мене шапочку...

Фея. Він її не побачить; ніхто не може її побачити, поки вона в тебе на голові... Чи не хочеш спробувати?.. Вона надіває на Тильтиля зелену шапочку. Тепер поверни діамант... Разі ще...

Заледве Тильтиль повернув діамант, як усе одразу напрочуд одмінилось. Стара фея раптом стала гожою чудовою принцесою; каміння, що з нього збудовано хатні мури,

світиться, блакитніють, як шафіри, стають прозорими, грають і засліплюють, немов найкоштовніші самоцвіти. Убогі манатки оживають і блискочуть; білий дерев'яний стіл показується таким .важким, таким шляхетним, як,мрамуровий стіл, циферблат на годиннику підморгує і усміхається ввічливо, тоді як дверці, за якими хитається вагало, відхиляються і випускають Години, що, взявшись за руки і регочучись, ідуть у танець під голос чарівної музики. Тильтиль, перелякавшись, кричить, показуючи на Години.

Тильтиль. Хто вони є, всі ті гарні пані?..

Фея. Не бійся; се години твого життя; вони щасливі, що вільні і видимі на хвилику...

Тильтиль. А чого мури так заясніли?.. Хіба вони з цукру або з коштовних самоцвітів?..

Фея. Все каміння однакове, все каміння коштовне: але людина з них бачить тільки кілька...

Чарівне видовище триває. З'являються душі Вогню, чотирифунтових Хлібів, Собаки, Кота.

Пес, гавкаючи, скачучи, перекидаючи все, незносний. Боженьку мій... Добридень, добридень, Боженьку мій... Нарешті, нарешті, можна говорити. Мені такого треба тобі сказати... Я дурно гавкав і молот хвостом... Ти не розумів... Але тепер... Добридень, добридень... Я тебе люблю... Я тебе люблю... Чи не хочеш, щоб я тобі зробив щось надзвичайного?.. Щоб я пішов виступцем?.. може, хочеш, щоб я пішов догори ногами або щоб поскакав на лінії?..

Тильтиль до феї. Хто це той пан з собачою головою?..

Фея. Чи ж ти не бачиш?.. То душа Тильо, що ти визволив...

Кіт, наближуючись до Митилі і протягуючи їй руку, церемонно, оглядно. Добридень, Панно. Які ви гарні цього ранку...

Митиль. Добридень, Пане... до Феї. хто це?..

Фея. Це зараз видко; то душа Тилет, що дає тобі руку... Поцілуй її.

Пес, штовхаючи Кота. І мене... Я цілую божка... Я цілую дівчаток... Я цілую всіх чудово... Весело буде... Я зараз налякаю Тилет... гу, гу, гу.

Кіт. Я, пане, вас не знаю...

Фея, сварячись на Пса своїм прутиком. Цить мені зараз, а то повернешся в довічну мовчанку.

З рульки виходить душа Води, падає глечик з молоком і з'являється душа Молока, наче оживає голова цукру і, розриваючи паперову обгортку, виступає душа Цукру.

Лампа падає зі стола, і полум'я, вихопившись, обертається в яснючу дівчину незрівнянної краси. Вона вбрана в довгі прозорі й сліпучі серпанки і стоїть непорушно, неначе в нестямі.

Тильтиль. Це королева...

Митиль. Це Свята Діва.

Фея. Ні, діти, це Світло...

Тим часом ронделі на полицях крутяться, як голанські дзиги, шафа розчиняє свої дверці і починає препишне розгорнення тканок на колір, як місяць і сонце, до якого

примішуються не менше блискучі дранки й лахмання, що сходять по драбині з горища. Аж ось щось тричі грюкнуло в двері направо.

Тильтіль, злякавшись. Це тато... Він нас чув...

Фея. Поверни діамант... Зліва направо. Тильтіль повертає хутко діамант. Не так хутко... Боже мій... Надто пізно... Ти його повернув надто раптом. Вони не матимуть часу зайняти свої місця і буде нам з того багато клопоту.

Фея стає бабусею, але душі Хліба, Собаки, Кота, Молока, Води, Вогню і Світла не щезають.

Пес. Я маю щастя... Я не міг вернутися в мовчання; трап замкнувся надто швидко...

Кіт. І мій теж... Що то буде?.. Чи це небезпечно?

Фея. Боже мій, я повинна сказати вам правду: всі ті, хто товаришуватиме з обома дітьми, умре під кінець подорожі...

Кіт. А ті, хто не товаришуватиме?

Фея. Ті житимуть ще кілька хвилин...

Кіт Псові, Ходімо, вернімось в трап.

Пес. Ні, ні,.. Я не хочу... Я хочу товаришувати з божком. Я хочу з ним балакати увесь час...

Кіт. Йолоп...

Ще добуваються в двері.

Хліб, гірко плачучи, Я не хочу вмерти з кінцем подорожі... Я хочу вернутися зараз в мою діжу...

Вогонь, що все бігав прожогом по хаті, шиплячи з туги. Я не знаходжу більше мого коминка...

Вода, даремно намагаючись повернутися в рульку. Я вже не можу вернутися в рульку...

Цукор, метушачись коло своєї паперової обгортки. Я роздер мою бібулу...

Молоко, соромливо й байдуже. Мій глечик розбито...

Фея. Що то за дурні, Боже мій... Дурні й страхополохи. Вам миліше й далі жити в ваших гидких скринях, у ваших трапах і рульках, ніж товаришувати з дітьми, ще йдуть шукати Пташки?..

Всі, окрім Пса і Світла. Так, так, зараз... Моя рулька... Моя діжа... Мій коминок... Мій трап...

Фея до Світла, що дивиться мрійно на ощадки своєї лампи. А ти, Світло, що ти скажеш?..

Світло. Я товаришуватиму з дітьми...

Пес, виючи з радощів. І я, і я.

Фея. Ото найкраще. Зрештою, надто пізно, щоб відступати; ви не маєте більше вибору, ви підете всі з нами. Але ти, Вогню, не наближуйсь ні до кого, ти, Пес, дражни Кота, а ти, Вода, держись просто і дбай, щоб не розтікатися скрізь...

Знову дуже добуваються в двері справа.

Тильтіль, слухаючи. Це знов тато... Цього разу він встає, я чую його ходу...

Фея. Виходьмо вікном... Ви прийдете всі до мене, і я вберу як треба звірят і речі... До Хліба. Ти, Хлібе, бери клітку, де посадять. Синю Пташку... Ти її стерегтимеш... Хутенько, не гаймо часу...

Вікно раптом витягується, як двері. Вони виходять всі. Після того вікно знову стає, як було, і замикається, наче й не було нічого. В хаті стало темно, і обидва маленькі ліжка стали в півтімі. Двері направо відхиляються, і в отворі показуються голови батька й матері Тиль.

Батько Тиль. Не було нічого... Це цвіркун цвіркає...

Мати Тиль. Ти їх бачиш?..

Батько Тиль. Авжеж... Вони сплять спокійно...

Мати Тиль..Я чую, як вони дишать... Двері зачиняються.

Завіса

Дія друга

Другий малюнок

У ФЕЇ

В палаці феї Берилюн діти та душі речей переодягаються для подорожі. Першими із вбиральні виходять Кіт, Цукор та Вогонь, потім до них приєднуються Пес, Вода, Хліб. Всі вони одягнені у розкішні костюми.

Кіт. Слухайте... Усі ми, що тут, звірята й елементи, ми маємо душу, якої людина ще не знає. Ось чому ще є в нас решта незалежності; але як вона знайде Синю Пташку, вона знатиме все, бачитиме все, і ми будемо цілком у її волі... Того мене навчила зараз моя приятелька Ніч, що разом з тим сторожка таємниць Життя... І так нам на тому залежить, щоб ні за що не дати знайти тої пташки, хоч би до того довелося навіть зажити життям дітей...

Пес обурений. Що це він каже?.. Ще скажи, щоб я чув, що це таке?

Хліб. Цить... Ви не маєте слова... Я старший на зборах...

Вогонь. Хто вас обрав за старшого?..

Вода Вогневі. Цить... Чого ви втручаєтесь?..

Вогонь. Втручаюсь, бо треба... Я не потребую вашої уваги..

Цукор, мирячи. Прошу... не сваріться... час поважний... найперше треба порозумітись, щоб вжити заходів...

Хліб. Я цілком поділяю думку Цукру й Кота...

Пес. Це ідіот... Є Людина, ото й край... Треба її слухатись і робити все, що вона хоче... Це тільки правда... Я знаю тільки її... Хай живе Людина... На життя, на смерть, все для Людини... Людина — Бог...

Хліб. Я поділяю цілком Псову думку...

Кіт до Пса. Але подають свої рації...

Пес. Нема рацій... Я люблю Людину, цього досить... Коли ви зробите щось проти неї, я вас подушу спочатку і піду все їй виявлю...

Цукор, солодко вступаючи в розмову. Дозвольте... Не загострюймо змагання... З певного погляду, ви маєте рацію, один-і другий... є за і є проти...

Хліб. Я цілком поділяю Цукрову думку.

Кіт. Хіба всі ми, що тут, Вода, Вогонь і ви навіть Хліб і Пес, хіба ми не жертви тиранії без назви?.. Згадайте час, коли перед приходом деспота ми блукали вільно лицем Землі. Вода і Вогонь самі панували в світі; і бачите, що з ними сталося... Що до нас, мізерних нащадків великих хижаків... Увага. Удаймо, що ми собі нічого... Я бачу, що надходять Фея і Світло... Світло тягне за Людиною; то нам найгірший ворог... Ось вони...

Входять направо фея і Світло, за ними Тильтіль і Митиль.

Фея. Ну?.. Що це?.. Що робите ви тут у кутку?.. Ви наче змовляєтесь... Час рушати в дорогу... Я зараз сказала, що Світло буде вам старшим... Ви його слухатиметесь всі, як мене саму, і я йому довіряю мій прутик... Діти цього вечора відвідають своїх предків, що померли... Ви злими не товаришуватимете зі скромності.. Вони проведуть вечір серед своєї померлої родини... Тим часом ви приготуйте все, що треба для завтрашньої подорожі, що буде довга... Гайда, вставайте, в дорогу, кожне на своє місце.

Кіт лукаво. Все це правда, що я вам казав, пані Феє. Я їх умовляв викопувати сумлінно і мужньо усі їхні обов'язки. На жаль, Пес раз-у-раз мене питає...

Пес. Що він каже?.. Почекай трохи...

Він збирається скочити на Кота, але Тильтіль, що попередив його рух, спиняє його погрозливим жестом.

Тильтіль. Тихо, Тильо!.. Стережись, коли ти ще раз...

Пес. Боженьку мій, ти не знаєш, це він, що...

Тильтіль, йому загрожуючи. Мовчи...

Фея. Побачимо роді... Щоб Хліб цього вечора передав клітку Тильтилеві... Можливо, що Синя Пташка сховається в минулому, у предків... У всякім разі це випадок, ним не слід нехтувати... Ну, Хлібе, ця клітка ?..

Хліб урочисто. Зараз, прошу пані Феє... Немов речник, що забирає слово. Всі ви будьте свідками, що ця срібна клітка, що мені була довірена...

Фея, перепиняючи його. Годі... без фраз... Ми вийдемо туди, а діти сюди.

Тильтіль досить неспокійно. Ми вийдемо самі?

Митиль. Я їсти хочу...

Тильтіль. І я...

Фея до Хліба. Відгорни свою сукню турецьку і дай їм шматок твого доброго черева...

Хліб відгортає свою сукню, витяга ятагана і крає від свого грубого черева два крайки і дає дітям.

Цукор, наближаючись до дітей. Дозвольте мені вам запропонувати кілька цукерок...

Він відламує один по одному п'ять пальців своєї лівої руки і подає їх дітям.

Митиль. Що це він робить?.. Він ламає свої пальці...

Цукор запобігливо. Покуштуйте, вони чудові. Це справжні цукерки...

Митиль, ссучи один палець. Ото добре... У тебе їх багато?..

Цукор скромно. Так, скільки я хочу...

Митиль. Хіба ж тобі не боляче, як ти їх так ламаєш?

Цукор. А ні, ні... Навпаки, це дуже вигідно, вони знов виростуть зараз; і таким способом я завжди маю пальці чисті і нові...

Фея. Глядіть, діти, не їжте дуже багато цукру. Не забувайте, що ви зараз вечерятимете у ваших предків...

Тильтіль. А вони тут?..

Фея. Ви зараз їх побачите...

Тильтіль. Як же ми їх побачимо, якщо вони мертві?..

Фея. Як же вони, мертві, як вони живуть у ваших спогадах? Люди не знають таємниці, бо вони знають дуже мало; а ти, дякуючи Діамантові, зараз побачиш, що мерці, про яких пам'ятають, живуть такі ж щасливі, як би й не вмирали...

Тильтіль. Світло йде з нами?..

Світло. Ні, краще, щоб це відбулося в родині... Я почекаю тут поблизу, щоб не здаватись нескромним... Вони мене не запрошували...

Тильтіль. Куди треба йти?..

Фея. Туди... Ви на порозі "Країни Спогадання". Як тільки ти повернеш Діамант, ти побачиш грубе дерево з табличкою, що тобі покаже, що ти вже прибув... Але не забудьте, що ви повинні повернутись обидва о третій чверті на дев'яту... Це надто важливо, надто будьте пунктуальні, бо все загине, коли ви спізнитесь... До швидкого... Кличучи Кота, Пса, Світло і т. д. Сюди... А малята туди.

Вона виходить праворуч із Світлом, звірятами і т. д., а діти виходять ліворуч.

Завіса

Третій малюнок

КРАЇНА СПОГАДАННЯ

З густого туману направо на першому плані виступає стовбур великого дуба з табличкою. Молочна ясність, мутна, непрозора.

Тильтіль і Митиль стоять біля дуба.

Тильтіль. Ось дерево...

Митиль. Ось і табличка...

Тильтіль. Я не розберу... Стривай, я злізу на цей пень... Так добре... Написано: "Країна Спогадання".

Митиль. Вона тут починається?

Тильтіль. Так, он стрілка...

Митиль. Ну, де вони є, дідусь і бабуса?

Тильтіль. За туманом, ми зараз побачимо...

Митиль. Я зовсім нічого не бачу... Я не бачу ні рук, ні ніг моїх... |хлипаючи. Мені холодно... Я не хочу більш подорожувати... Я хочу вернутись додому...

Але поволі яснішає. Тильтіль і Митиль бачать хатку, коло дерева на лавці сидять у глибокому сні їхні дідусь та бабуса. Діти не наважуються підійти до них, ховаються за дубом, але старі прокидаються і розмовляють між собою про живих онуків. Діти біжать до старих.

Тильтіль. Дуже добре, бабусю... Вони спали, як ми виходили...

Бабуся Тиль, дивлячись на них і їх пестячи. Боже мій, які ж вони гарненькі та чепурненькі... Це тебе мати змила?.. І панчохи цілі... То я їх колись дарувала... Чому не заходите гуляти частіше до нас... То ж нам така втіха... На цілі місяці ви нас забуваєте і ми не бачимо нікого...

Тильтіль. Ми не могли, бабусю... Це тільки через Фею ми сьогодні...

Бабуся Тиль. Ми раз-у-раз тут все виглядаємо, чи не прийде хто живий. Вони так рідко приходять... Останній раз як ви приходили, стійте, коли це було?.. Було це на Всіх Святих, коли до церкви дзвонили...

Тильтіль. На Всіх Святих... Тоді ми з хати не виходили, тоді нежить у нас був великий...

Бабуся Тиль. Еге ж, та ви ж про нас згадували...

Тильтіль. Згадували...

Бабуся Тиль. Отож, як ви нас згадаєте, ми проснемось і знову бачимо вас...

Тильтіль. Як? Досить, щоб...

Бабуся Тиль. Та ти ж добре знаєш...

Тильтіль. Ні, не знаю...

Бабуся Тиль до Діда Тиль. Диво мені, що там угорі... Вони не знають ще... Вони не навчилися нічого?..

Дід Тиль. Так само, як і за нас було... Живі люди такі немудрі, як говорять про інших...

Тильтіль. Ви все спите?..

Дід Тиль. Егеж, спимо нівроку, доки не збудить нас думка Живих... Воно добре спати, як віджив своє... Та й прокинутися часом не зле...

Тильтіль. Так ви не насправді мертві?..

Дід Тиль. Що ти кажеш?.. Що він каже?.. Нам не втямки його слова... Чи це нове слово, нова вигадка?..

Тильтіль. Слово "мертвий"?

Дід Тиль. Егеж... Оце саме слово... Що воно значить?..

Тильтіль. Воно значить, що не живеш більше...

Дід Тиль. Та й дурні ж там на землі люди...

Тильтіль, з захватом роздивляючись круг себе. Усе як було, все на своїм місці... Але ще краще стало... Ось дзиґарі з великою стрілкою, що я зламав кінчик...

Дід Тиль. А ось ополоник, що ти увідомив...

Тильтіль. А ось дірочка, що я зробив у дверях тоді, як найшов свердло.

Дід Тиль. Егеж, ти наробив шкоди... А ось сливка, що ти так любив лазити на неї, як мене не було... Вона все родить свої гарні червоні сливки.

Тильтіль. Вони ще кращі стали...

Митиль. А осьдечки старий кос... Він ще й досі співає?..

Кос прокидається і починає співати на цілий голос.

Бабуся Тиль. Бачиш... Аби згадав про його...

Тильтіль, замислившись, що кос зовсім синій. То ж він синій... Це ж він, Синя

Пташка, що я мушу принести Феї... А ви й не сказали, що він тут у вас. А який же він синій, синій, як волошка... (Благаючи.) Дідусю, бабусю, чи не подарували б ви його мені?..

Дід Тиль. Може б і подарували... Як тобі здається, стара?

Бабуся Тиль. Авжеж, авжеж... На що він здався тут... Він усе спить... Його ніколи не почуєш...

Тильтиль. Я його посаджу в мою клітку... А де моя клітка? А, правда, я її забув за великим деревом... Біжить до дерева, приносить клітку і замикає туди коса. Ви мені справді його подарували?.. Ото зрадіє Фея. І Світло теж...

Дід Тиль. Але знаєш, я не ручуся за пташку... Боюся, що вона вже не звикне до гучного життя там у вас і повернеться з перший погожим вітром. А там побачите...

Тильтиль і Митиль пригадують своїх, померлих братів та сестричок, і ті виходять з хати. Діти разом граються. Несподівано б'ють дзиґарі, то Тильтиль згадав про час, бо обіцяв Світлу повернутися вчасно. Бабуся квапливо накриває стіл, всі їй допомагають.

Бабуся Тиль. Вже готово. До столу, діти... Коли поспішаєте, так не гаймо часу...

Засвічено лампу і поставлено борщ! Старі й діти посідали вечеряти, з галасом та сміхом штовхаючись та борюкаючись.

Тильтиль, їсть пожадливо. Та й смачний же який... Боженьку мій, який смачний... Я ще хочу, ще...

Він махає своєю дерев'яною ложкою і стука нею по тарілці.

Дід Тиль. Ну годі, годі... Тебе й досі не вимуштровано; ще тарілку розіб'єш...

Тильтиль, підводячись на ослоні. Я ще хочу, ще...

Він хапає миску і тягне до себе, миска перекидається і розливається по столі й на коліна тим, що за столом. Крики й реви опечених.

Бабуся Тиль. Бачиш... Я ж тобі казала...

Дід Тиль, даючи Тильтилеві гучного ляща. На тобі...

Тильтиль зразу збентежений, схопився за щоку, з захватом. Таких ляпанців ти, мені давав, дідусю, як був живий... Люблю я їх, це мені на добре... Дай я поцілую тебе...

Дід Тиль. Добре, добре; ще маю про тебе, коли тобі так любо...

Пів на дев'яту вдарило на дзиґарях.

Тильтиль, скочивши. Пів на дев'яту... Кица ложку. Нам тільки часу...

Бабуся Тиль. Ну ще хвильку... Дома ж не горить... Бачимось так рідко...

Тильтиль. Ні, нам не можна... Світло таке добре... Я йому обіцяв... Ходім, Митилу, ходім...

Дід Тиль. Та й нудні ж ті Живі з своїми справами та клопотом...

Тильтиль, беручи клітку і цілуючи всіх нашвидку по ряду. Прощай, Дідусю... Прощай, бабусю... Прощайте, брати, сестри, Пієро, Робере? Поліно, Мадлен, Рикето і ти, Кікі... Я чую, що нам не можна більше залишатися тут... Не плач, бабусю, ми часто до вас будемо...

Бабуся Тиль. Приходьте щодня...

Тильтиль. Еге ж, ми приходитимемо якнайчастіше.

Бабуся Тиль. Це ж єдина наша втіха, і таке нам свято, як думка ваша до нас завітає...

Дід Тиль. Нема нам іншої розривки...

Тильтиль. Хутенько... Моя клітка... Моя пташка...

Дід Тиль, подаючи йому клітку. Ось вони... Ти знаєш, я нізащо не ручусь, і коли колір не добрий...

Тильтиль. Прощай, прощай...

Брати і сестри Тилеві. Прощай Тильтилю... Прощай Митилю... Не забувайте про цукерки... Прощайте... Вертайтесь... Вертайтесь...

Всі машуть хустками, а Тильтиль і Митиль поволі відходять. Але вже при останніх погуках знову помалу затуманює, оголоси замирають, так що наприкінці сцени все обіймає мряка і тієї хвилі, як завіса спускається, видно тільки Тильтиль і Митиль під великим Дубом.

Тильтиль. Сюди? Митилю... Митиль. Де те Світло?

Тильтиль. Я не знаю... Дивлячись на пташку в клітці. Глянь — пташка вже не синя... вона стала чорна...

Митиль. Дай мені руку, братику... мені страшно й холодію...

Завіса

Дія третя

Четвертий малюнок

ПАЛАЦ НОЧІ

Випередивши дітей, до палацу Ночі приходить Кіт. Він намовляє Ніч не віддавати Синього птаха, який "може жити при ясності дня, ховається тут між синіми птахами снів, що годуються промінням місяця і вмирають, як тільки побачать сонце..." Кіт пропонує налякати дітей і відвернути їхню увагу. З'являються Тильтиль і Митиль у супроводі Хліба, Цукру і Пса. "Світлу заказано переступати поріг" палацу Ночі, Вогонь теж "не міг прийти, бо він родич Світла". Тильтиль просить Ніч віддати йому ключі від дверей, де сховані таємниці. Ніч не хоче давати ключів від своїх таємниць, але Тильтиль нагадує: "Ви не маєте права відмовляти Людині, коли вона їх питає". Ніч змушена підкоритися. Тильтиль отримує ключі і відчиняє по черзі двері, за якими сховані Привиди, Хвороби, Страхи Війни, Таємниці, Пахощі, Ночі, Солов'їний Спів, Мандрівні Вогники, Роса. Нарешті він підходить до найбільших дверей.

Заледве ключ торкнувся дверей, як широкі й високі половинки їх розходяться по середині, усуваючись бічно — зникають вправо і вліво в товщі муру, раптом відслонюючи реальний, нескінченний, невимовний, найнесподіваніший сад Мрії і Нічного Світла, де між зорями й планетами, осяваючи все, чого вони торкаються, раз у раз перелітаючи з самоцвітів на самоцвіти, з одного місячного проміння на другий, чарівні Сині Пташки раз у раз гармонійно літають аж до край неба, і так їх багато, що вони здаються диханням, блакитним повітрям, самою істотою чудового саду.— Тильтиль, засліплений, розгублений, стоячи в світлі саду:

Тильтиль. О... Небо!.. (Обертаючись до тих, що втекли): Ходіть хутенько!.. Вони

тут!.. Це вони!.. Це вони, це вони!.. Нарешті ми їх маємо!.. Тисячі Синіх Пташок! Мільйони.. Мільярди!.. Їх буде аж надто!.. Ходи, Митилью!.. Ходи, Тильо!.. Ходіть усі!.. Поможіть мені!.. (Кидаючись між пташок.) Їх можна брати пригорщами!.. Вони не дикі!.. Вони нас не бояться!.. Сюди! Сюди!.. (Митиль й інші прибігають. Вони всі вступають до сліпучого саду, окрім Ночі і Кота.) Ви бачите!.. їх аж занадто!.. Вони йдуть мені до рук!.. Дивіться, вони їдять місячне проміння!.. Митилью, де ти?.. Таких блакитних крил, такого пір'я, що падає, що аж темно за ним!.. Тильо, не кусай їх... Не роби їм кривди!.. Бери їх дуже делікатно!..

Митиль, укрита блакитними пташками. Я вже їх маю сім!.. О, як вони тріпочуть крилами!.. Я їх не вдержу!..

Тильтиль. І я так само!.. Я їх маю занадто!.. Вони випручаються!.. Вони вертаються!.. І Тильо їх має!.. Вони йнас потягнуть!.. Понесуть нас у небо! Ходім, вийдемо звідси!.. Світло на нас чекає!.. Воно буде задоволене!.. Сюди, сюди!..

Вони вибігають з саду, руки повні пташок, що тріпаються, і переходячи усю залу між плесканням блакитних крил, виходять направо, звідки ввійшли, а за ними Хліб і Цукор, що не взяли пташок.— Лишившись самі, Ніч і Кіт ідуть вглиб і дивляться журливо в сад.

Ніч. Вони її не мають?..

Кіт. Ні... Я її бачу он там на тому місячному промені... Вони не могли її досягти, вона трималася надто високо...

Завіса пада. Одразу ж перед упалою завісою входять разом ліворуч Світло, праворуч Тильтиль, Митиль і Пес, укриті птахами, що вони допіру зловили. Але вже пташки здаються неживі і, схиливши голівки і з поламаними крильцями, в їхніх руках тільки непорушні останки.

Світло. Ну, взяли ви її?

Тильтиль. Так, так!.. Скільки хоч!.. їх там тисячі!.. Ось вони!.. І Бачиш їх?.. (Дивлячись на пташок і подаючи їх Світлові, спостерігає, що вони мертві) Диви!.. Вони вже не живі!.. Що з ними сталося?.. А твої, Митилью?.. І пташки Тильо також. (Кидаючи з гнівом трупи пташок.) А, ні, це дуже зле!.. Хто це їх забив?.. Я дуже нещасливий!..

Схопивши голову в руки, увесь тремтить від ридання.

Світло, пригортаючи його, як мати. Не плач, моя дитино... Ти не піймав тієї, що може жити удень... Вона полетіла десь інде... Ми її знайдемо знову...

Пес, дивлячись на мертвих пташок. А чи можна їх їсти?..

Виходять всі наліво.

Завіса

П'ятий малюнок

ЛІС

Ліс.— Ніч.— Світить місяць.— Старі дерева різного ґатунку, а власне Дуб, Бук, В'яз, Тополя, Ялина, Кипарис, Липа, Каштан та ін.

(Входить Кіт.)

Кіт, вітаючи дерева навкруги. Чолом усім деревам!..

Шемрання листу. Чолом!..

Кіт. Цей день — великий день!.. Наш ворог прийде і дасть вам волю і віддасться сам... Це Тильтиль, дроваля син, що наробив вам такого лиха... Він шукає Синьої Пташки, що ви ховаєте від людей з настання світа і що знає сама одна нашу таємницю... Шелест листя. Прошу?.. А, це Тополя говорить... Так, Тильтиль має діамант, що має силу визволити на хвилику наші душі; він може змусити нас, щоб ми віддали Синю Пташку, і ми будемо відтоді остаточно в руках людей. {Шелест листя.) Хто говорить?.. Диви,, це Дуб... Як ся маєте?.. (Шелест листя на Дубі.) Всі перестуджені?.. Локриця вже не доглядає вас?.. Все ломець?.. Вірте мені, все це через мох; ви його забагато кладете собі на ноги... Синя Пташка завжди у вас?.. (Шелест листя на Дубі.) Прошу?.. Так, нема чого вагатись, треба тим скористатись, щоб він пропав... {Шелест в листі.) Що кажете?.. Так, він зі своєю сестричкою; треба, щоб і вона вмерла... (Шелест листя.) Так, Пес товаришує; ані способу його усунути!.. (Шелест листя.) Прошу?.. Підкупити його?.. Неможливо... Я брався на все... (Шелест листя.) А, це ти, Ялино?.. Так, приготуй чотири дошки... Так, є ще Вогонь, Цукор, Вода, Хліб... Вони всі з нами, окрім Хліба, що не дуже певний... Одне Світло за людей; але воно не прийде... Я запевнив малих, що їм треба втекти потай, доки воно спить... Такої другої okazji вже не буде... (Шелест листя.) Слухай... Це Бука голос... Так, ваша правда; треба попередити звірят... У Кроля бубон є... Він у вас?.. Добре, хай бубнить на збір, зараз... Ось вони...

Чути, як, усе віддаляючись, бубнить Кріль... Входять Тильтиль, Митиль і Пес. Тильтиль. Це тут?..

Кіт плазовитий, солодкавий, запобіжний, поспішає назустріч дітям. А, ось ви, паночку мій!.. Як ви добре дивитесь, які ви гарні тепер увечері!.. Цього разу я вас попередив, щоб оповістити ваш прихід... Все добре йде. Цього разу Синя Пташка буде наша, я певен... Я допіру послав Кроля бубнити на збір, щоб скликати поважніших в краї звірів. їх чути вже в гущині... Слухайте... Вони трохи боязкі і не сміють наблизитись... (Голос усякого звіру: корів, свиней, коней, віслуків і т. ін.— Потиху до Тильтиля, беручи його на бік.) Але на що ви привели Пса?.. Я вже вам сказав, що він з усіма в сварці, навіть з деревами... Боюсь, що нічого не вийде, коли він тут буде...

Тильтиль намагається відігнати Пса, але той не слухається. Кіт просить Тильтиля повернути діамант, і тоді виходять душі дерев і тварин. Плющ зв'язує Пса.

Плющ, що зв'язав Пса, як паку. Куди його віднести... Я його добре заткав, слова не бовкне...

Дуб. Щоб його міцно прив'язано там поза моїм стовбуром, біля мого грубого кореня... Ми побачимо потім, що належить з його зробити...

(Плющ за допомогою Тополі несе Пса поза стовбуром дуба.) Уже?.. Добре, тепер, коли ми спекалися цього уїдливого свідка і цього перекінчика, розважмо по нашій справедливості й правді... моє зворушення, я від вас не криюся з цим, глибоке й важке... Це уперше, що нам дано судити Людину і дати їй почути нашу силу... Я не думаю, що після лиха, що вона нам накоїла, після дивовижної несправедливості, що

вона нам заподіяла, щоб що найменше було вагання, до чого її засудити...

Всі інші дерева і всі звірята. Ні, ні, ні... Нема вагання... Шибениця. Смерть... Занадто несправедливості... Вона надто надужива... Вже надто довго... Хай її розчавлять... Хай її з'їдять... Зараз... Зараз...

Тильтіль до Кота. Що з ними сталося?.. Вони незадоволені?..

Кіт. Не турбуйтеся... Їм трохи прикро, що Весна забарилася... Дайте, мені волю, я все влаштую.

Дуб. Ця однодушність була неминуча... Тепер йдеться про те, щоб знати, щоб уникнути репресій, яка кара буде найпрактичніша, найдогідніша, найшвидша і найпевніша; що найменше лишить слідів на доказ, коли люди віднайдуть ті невеличкі тіла в лісі...

Тильтіль. Що все воно значить?.. До чого він верне?.. Мені нудно стає... Хай вже дає Синю Пташку, що він має...

Бик, надходячи. Найпрактичніше і найпевніше, це добрий штрик рогом в живіт. Хоче, я проколю?..

Дуб. Хто це каже?..

Кіт. Це Бик.

Корова. Краще б йому мовчати... А я не втручаюсь... Я маю вискубти усю траву, що видно он там, в блакиті місяця... Досить маю роботи...

Віл. І я. А втім, я заздалегідь згоджуюсь на все...

Бук. Я даю найвище моє гілля, щоб їх повісити...

Плющ. А я петлю...

Ялина. А я чотири дошки на скриньку...

Кипарис. А я ямку на віки...

Верба. Найпростіше б утопити в річці... Я візьмуся за те...

Липа, мирячи. А-ні... Чи ж треба удаватися до тих крайнощів. Ще вони дуже молоді... Можна б їх просто знешкодити, держачи їх в'язнями в загороді, що я споряджу, обсадивши її навкруги собою...

Дуб. Хто так каже?.. Мені здається, я пізнаю медовий голос Липи...

Ялина. Справді...

Дуб. Є відступник між нами, як між звірятами?.. Досі ми мали оплакувати відступ тільки овочевих дерев; але то не справжні дерева...

Кабан, поводячи зажерливими маленькими очима. Я гадаю, що спершу треба з'їсти дівчинку... Вона, певно, дуже делікатна...

Тильтіль. Що він каже?.. Стривай трохи...

Кіт. Я не знаю, що їм сталось; але повертає на кепсько...

Дуб. Тихо!.. Йдеться про те, щоб знати, хто матиме честь завдати перший удар; хто усуне з нашого чола найбільшу небезпеку, що ми наразилися на неї від народження Людини...

Дерева і звірі сперечаються, кому першому завдати удару, але ніхто не наважується. Тильтіль дістає з кишені ножа і готується боронитися. Вовк обходить

хлопчика ззаду і кидається на нього. Бачачи, що Тильтиля перекинуто, звірі і дерева наближуються і намагаються його вдарити. Тильтиль у розпачі кличе на поміч, але Кіт сховався. Пес розриває пута і стає на захист дітей. Точиться запекла боротьба, в якій сили нерівні.

Тильтиль. Я не можу більше, Тильо!.. Ай!.. Удар В'яза... Дивись, рука в крові. Це Вовк або Кабан...

Пес. Почекай, мій Боженьку... Дай, я тебе поцілую. Лизну... і тобі pomoжеться... Будь за мною... Вони не насміють більше наблизитись... Ні!.. Ось вони знову вертаються!.. Тепер це вже не жарт!.. Стіймо твердо!..

Тильтиль, опускаючись на діл. Ні, це неможливо!..

Пес. Ідуть!.. Я чую нюхом!..

Тильтиль. Де ж?.. Хто власне?..

Пес. Там! там!.. Це Світло!.. Воно нас віднайшло!.. Врятовані, мій королику!.. Поцілуй мене!.. Врятовані!.. Глянь!.. Вони стережуться!.. Вони відходять!.. їм страшно...

Тильтиль. Світло!.. Світло!.. До нас!.. Поспішай!.. Вони збунтувались!.. Вони всі проти нас!..

Входить Світло; в міру того, як воно наближається, заграва знімається над лісом і освітлює його.

Світло. Що за знак?.. Що сталося?.. Нещасний!.. Хіба ти не знав!.. Поверни Діамант!.. Вони вернутьсЯ в Мовчання і Темність; і ти не побачиш більше їх почувань...

Тильтиль повертає Діамант.— Зараз усіх дерев душі кидаються в стовбури, що замикаються. Звір'ят душі так само зникають; і видко недалеко Корову й Барана, що вони пасуться собі тихо-мирно, і т. д. — Ліс знову стає, як був. Здивований

Тильтиль озирається.

Тильтиль. Де вони поділися?.. Що було з ними?.. Чи ж вони з глузду з'їхали?..

Світло. Ні, вони завжди так, але того не знають, бо їх не видко... Я ж тобі казало: небезпечно їх будити без мене...

Тильтиль, витираючи свого ножа. Про мене без Пса і якби не мав я ножа... Я б не подумав, що вони такі злі...

Світло. Ти добре бачиш, що Людина сама одна проти всіх на сім світі.

Пес. Тобі не дуже болить, мій Боженьку?..

Тильтиль. Дурниця... А Митиль вони не займали... А ти, мій бідний Тильо... Тобі рот в крові і лапа перебита?..

Пес. Не варто про це балакати... Завтра вже загоїться... Потреба була гаряча...

Кіт, виходячи зі схованки, шкульгаючіі. А як же...: Віл мене рогом у живіт... Нічого не знати, але мені болить... І Дуб мені переломив лапу...

Пес. Цікаво знати яку...

Митиль, гладячи Кота. Мій бідний Тилете, чи правда?.. Де ти був?.. Я тебе не бачила...

Кіт лицемірно. Мене, матінко, поранено тоді саме, як я кинувся на гидкого кабана, що хотів тебе з'їсти... Тоді саме Дуб дуже мене вдарив і запаморочив...

Пес до Кота крізь зуби. Ти знаєш, я маю два слова тобі сказати... Ще є час!..

Кіт плачливо до Митиль. Матінко, він мене ображає... Він хоче мені зробити зле...

Митиль. Чи ти даси йому спокій, капоснючий...

Виходять усі.

Завіса

Дія четверта

Шостий малюнок

ПЕРЕД ЗАВІСОЮ

Світло повідомляє дітям, що отримало відомості від феї Берилюн: Синю Пташку ховає у домовині один мрець з кладовища. Світло не має права відвідувати мерців, тому воно просить дітей опівночі "переглянути" домовини. Діти залишаються на кладовищі. Світло з Речами і Звірятами, яким також заборонено бачити мерців, відходять.

Сьомий малюнок

ГРОБКИ

Діти на кладовищі чекають призначеного часу, щоб повернути діамант і побачити мертвих. Митиль тремтить зі страху і хоче піти. Тильтиль заспокоює її, але відчувається, що й сам боїться.

Тильтиль. Вже час, година минає...

Тильтиль повертає Діамант. Жахлива хвилина мовчання й непорушності; потому, помалу, хрести хитаються, могили розчиняються і плити підносяться.

Митиль, тулячись до Тильтиля. Вони виходять!.. Он вони!..

Тоді з усіх відкритих домовин підноситься помалу квітнення, спочатку тонке й легке, як пара, потім біле й панянське і дедалі рясніше, дедалі вище, густіше й чудовніше, що потроху необорно опановуючи все, перетворює гробовище на чарівний весільний сад, над яким незабаром підносяться перші проміння зорі. Роса мигтить, квітки розпускаються, вітер шемрає в листі, гуде бджола, пташки прокидаються і затопляють простовінь першим нестямом своїх гімнів до сонця і життя. Уражені, засліплені, Тильтиль і Митиль, тримаючися за руки, роблять кілька кроків між квітками, шукаючи сліду домовин.

Митиль, шукаючи в траві. Де ж мертві?.. Тильтиль, шукаючи так само. Нема мертвих...

Завіса

Восьмий малюнок

ЦАРСТВО ПРИЙДУЧИНИ

Величезні зали в Палаці Блакиті, де чекають діти, що мають народитись.— Нескінченні перспективи шафірових колон підпирають туркусове склепіння. Тут усе, від світла і плит з ляпіс-лазурі до млистого фону, де губляться останні склепи, до найменших речей, все надприродної густої казкової блакиті. Тільки капітелі й цоколі колон, замки склепів, кілька сидінь, кілька округлих лав були з білого мармуру або алебастру.— Праворуч, між колонами, великі опалові двері. Це двері, що їх Час навстіж розчиняє наприкінці сцени, відкриваються на справжнє Життя і на пристань Зорі.

Скрізь заповняючи гармонічно залу, дітей громада в довгих блакитних убраннях.— Одні бавляться, другі проходжуються, треті гомонять або марять; багато спить, багато теж працює, між колонадами... й їх знаряддя, їх інструменти, прилади, що вони майструють, рослини і овочі, що вони плекають або що вони збирають, тої самої надприродної осяйної сині, що й загальна атмосфера Палацу. — Між дітьми походжає, в убранні з яснішої і прозорішої блакиті, кілька постатей, високих на зріст, величної і мовчазної краси, що виглядають як ангели.

Ліворуч входять, наче крадькома, снуючи між колонами першого плану, Тильтіль, Мотиль і Світло. їх прихід породжує певний рух між блакитних дітей, що звідусіль збігаються і товпляться навколо незвичайних гостей і з цікавістю їх оглядають.

Митиль. А де ж той Цукор, Кіт і Хліб?..

Світло. їм не можна сюди ввійти; вони б знали, що буде, і не слухали...

Тильтіль. А Пес?..

Світло. Так само недобре, щоб він знав, що на його чекає протягом віків... Я їх замкнув в церковних підземеллях...

Тильтіль. Де ми?

Світло. В царстві Прийдучини серед дітей, що ще не народились. Бо Діамант нам дає ясно бачити в цій стороні, що люди не підстерігають її, дуже ймовірно, що ми тут знайдемо Синю Пташку.

Тильтіль. Певно, що пташка буде синя, бо все тут синьо... (Озираючись.) Боже мій, як тут гарно все...

Світло. Дивись на дітей, що до нас біжать...

Сині Діти, їх збігається все більше і більше. Живі діти... Дивіться, живі діти...

Тильтіль. Чого вони нас звуть "живі діти"?..

Світло. Тим, що вони ще не живуть...

Тильтіль. Що ж вони тоді роблять?

Світло. Чекають часу свого народження...

Тильтіль. Часу свого народження?..

Світло. А вже ж; звідси приходять усі діти, що родяться у мас на землі. Кожне чекає на свій день... Коли батько й мати бажають дітей, то відчиняються великі двері, що ти бачиш там, праворуч; і малі спускаються...

Тильтіль. Є їх тут! є їх тут!..

Світло. їх є ще більше... їх не видно всіх... Зміркуй, їх треба аж до кінця світу... Їх нікому не злічити...

Тильтіль. А хто ці великі сині особи?..

Світло. Не знати напевно... Думка, що це ангели охоронники... Кажуть, що вони прийдуть на землю після людей... Але заказано їх про те питати...

Тильтіль. Чому?

Світло. Бо це Землі таємниця...

Тильтіль. А інші, малі, можна до них говорити?..

Світло. Напевно, треба спізнатися... Диви, ось один цікавіший від інших... Іди до

нього, побалакай...

Тильтиль, наближуючись до Синьої Дитини і протягуючи їй руку. Добридень... (Торкаючи пальцем сине убрання на Дитині.) Що це таке?

Дитина, поважно тикаючи пальцем в бриль Тильтилів. А це?..

Тильтиль. Це?.. Це мій бриль... У тебе нема бриля?..

Дитина. Ні; а нащо він?..

Тильтиль. Щоб казати добридень... А далі, щоб коли зимно...

Дитина. Що це значить зимно?..

Тильтиль. Коли тремтиш так: бррр, бррр... коли хукаєш в руки і коли робиш руками так...

Б'є себе руками дуже.

Дитина. Зимно на Землі?..

Тильтиль. Часом узимку, коли нема вогню...

Дитина. Чому його нема?..

Тильтиль. Бо це дорого коштує і треба грошей, щоб купити днів...

Дитина. Що воно за гроші?..

Тильтиль. Те, чим платять...

Дитина. А...

Тильтиль. Є такі, що їх мають, і такі, що їх не мають...

Дитина. Чому?..

Тильтиль. Бо небагаті... А ти хіба багатий?.. Скільки тобі літ?..

Дитина. Я хутко народжусь... Я народжусь у дванадцять років... А добре родитись?..

Тильтиль. А так... це втішно...

Дитина. Як же ти зробив?..

Тильтиль. Я вже не пам'ятаю... То було давно...

Д и т и н а. Кажуть, що Земля і Живі Істоти така гарна річ.

Тильтиль. Авжеж воно не зле... Є птахи, пиріжки, забавки... Дехто все це має; а хто не має, може дивитись на інших...

Дитина. Нам кажуть, що матірки чекають коло дверей... Вони добрі, правда?..

Тильтиль. Атак... Вони над усе найкращі... Бабусі так само; але вони мруть надто швидко...

Дитина. Вони мруть? Що це значить?..

Тильтиль. Вони підуть одного вечора і не вертаються більше...

Дитина. Чому?..

Тильтиль. Хіба я знаю?.. Може, вони нудяться...

Дитина. І твоя пішла?..

Тильтиль. Моя бабуся?..

Дитина. Чи маюся чи бабуся, я того не знаю...

Тильтиль. Е ні, це не те саме... Бабусі відходять раніше; це вже досить сумно... Моя була дуже добра...

Дитина. Що в тебе з очима?.. Хіба вони виробляють перлини?..

Тильтиль. Ні, то не перлини...

Дитина. Так що ж воно?..

Тильтиль. Нічого, це мене трохи засліплює та синина.

Дитина. Як це зветься?..

Тильтиль. Що?

Дитина. Те, що пада?..

Тильтиль. Це нічого, це трохи води...

Дитина. Вона виходить з очей?..

Тильтиль. Так, часом, коли плачуть...

Дитина. Що то значить — плакати?

Тильтиль. Я не плакав; то через цю синь... Але коли б я плакав, то було б так само...

Дитина. А хіба часто плачуть?..

Тильтиль. Не хлопчики, а дівчата... А тут не плачуть?..

Дитина. А ні, я не знаю...

Тильтиль. Так знатимеш... А чим ти бавишся, що то за великі сині крила?

Дитина. Це?.. То для винайдення, що я зроблю на землі...

Тильтиль. Що за винайдення?.. Ти щось винайшов?..

Дитина. Авжеж, а ти не знаєш?.. Як я буду на землі, треба щоб я вигадав таке, що робить щасливим...

Тильтиль. А воно добре їсти?.. А шелест воно чинить?

Дитина. Та пі, його зовсім не чути...

Тильтиль. Шкода...

Дитина. Я щодня його роблю... Воно майже готове. Хочеш побачити?..

Тильтиль. А як же... А де воно?..

Дитина. Там, його видно звідси, між цими двома колонами...

Друга Синя Дитина, наближаючись до Тильтиля, сіпаючи його за рукав. А моє ти хочеш побачити, кажи?

Тильтиль. Хочу, а що воно таке?..

Друга Дитина. Тридцять і три ліки, щоб віку продовжити... Там, в цих синіх слоїках...

Третя Дитина, виходячи з юрби. А я приношу світ, що його ніхто не знає. Вся вона засвічується надзвичайним полум'ям. Це досить цікаво, правда?..

Четверта Дитина, тягнувши Тильтиля за руку. Подивись мою машину, що літає в повітрі, як пташка без крил...

П'ята Дитина. Ні, ні; спочатку мою, що вишукує скарби, що криються на місяці...

Сині діти товпляться круг Тильтиля і Митиль і всі разом кричать: Ні, ні, подивись моє!.. Ні, моя краща!.. Моя напрочуд!.. Моя ціла з цукру!.. Твоя не цікава... Він у мене взяв думку... В тім галасі тягнуть маленьких живих до синіх майстерень: і там кожен винахідник вправляє в свою ідеальну машину. Синяве крутіння коліс, дисків, палешних і махових коліс, блоків, ременів, чудних речей, що не мали ще назви, огортала синява пара нереального. Багато чудних і таємничих пристроїв підноситься і ширяє під

склеплінням, або стелиться біля колон, тим часом діти розгортають мапи і плани, книжки, відслонюють блакитні статуї, приносять величезні квіти, величезні овочі, що, здається, зроблені з шафірів і туркусів.

До Тильтиля і Митиль підходять ще діти, і кожен показує, що має принести з собою на Землю: нову систему вирощування садів, "чисту радість", "вогонь, щоб нагріти Землю, коли сонце на так грітиме" тощо.

Тильтиль. А тих двоє, що тримаються за руки і цілуються раз у раз; то брат і сестра?..

Дитина. Та ні, вони дуже смішні... Це закохані...

Тильтиль. Що це значить?..

Дитина. Я не знаю... Це їх так Час зве на жарт... Вони цілий день дивляться один одному в вічі, цілуються і прощаються...

Тильтиль. Чому?..

Дитина. Здається, вони не можуть поїхати разом...

Тильтиль. А той рожевий хлопчик, що так поважно ссе свого пальця, що воно є?..

Дитина. Він, здається, повинен знищити несправедливість на Землі...

Тильтиль. А...

Дитина. Кажуть, що це страшенна робота...

Тильтиль. А той рудячок, що ходить, наче не бачить?.. Чи він сліпий?..

Дитина. Ще ні; але він осліпне... Дивіться на його пильно; здається, він повинен подужати смерть...

Тильтиль. Що це значить?..

Дитина. Я не знаю напевно; але кажуть, що це велике...

Тильтиль, показуючи на юрбу дітей, що спали під колонами, на сходах, лавках і т. д. А всі ті, що сплять — а якого їх тут спить! — вони нічого не роблять?..

Дитина. Вони про щось думають...

Тильтиль. Про що?..

Дитина. Вони й самі ще того не знають; але вони повинні принести щось на Землю; заборонено виходити голіруч...

Дитина прибігла з глибу зали крізь юрбу. Добридень, Тильтилю!..

Тильтиль. Диви... Як воно зна, як мене звати?..

Дитина, що допіру прибігла, гаряче цілує Тильтиля і Митиль. Добридень! Як ся маєте?.. Ну поцілуй мене, і ти теж, Митилю... То не диво, що я знаю, як тебе звати, бо я буду твоїм братом... Мені допіру сказано, що ти тут... Я був аж на кіпці зали і саме збирав свої думки... Скажи мамці, що я ладен...

Тильтиль. Як?.. Ти маєш прийти до нас?

Дитина. Напевно, на рік квітної неділі... Не дуже мене дражни, поки я буду малий... Я дуже задоволений, що заздалегідь вас розцілував. Скажи татові, щоб він направив колиску... А в нас добре?..

Тильтиль. Не зле... І мама така добра...

Дитина. А пожива?..

Тильтиль. Це залежить... Випадає так, що й пироги бувають, чи так, Митиль?..

Митиль. На новий рік і чотирнадцятого липня... Це мама їх роблять...

Тильтиль. Що в тебе там у кошику?.. Ти щось нам приніс?..

Дитина прегордо. Я приніс три хвороби: скарлатину, кашлюк і кір...

Тильтиль. Ото і все. А далі що маєш робити?

Дитина. Далі?.. Я піду собі...

Тильтиль. Варто прихопити...

Дитина. Хіба маєш вибирати?..

Саме чути, як підноситься і шириться якесь довге могуче і кристалічне дрижання, що, здається, видають колони і опалові двері, що займаються живішим світлом.

Тильтиль. Що це?

Дитина. Це Час... Він зараз розчинить двері.

В тій хвилі діти заметушились. Здебільшого покидали свої машини й роботи, хто спав багато, прокидається, і всі повертають очима до опалових дверей і наближаються до них.

Світло, надійшовши до Тильтиля. Ховаймося поза колонами. Не треба, щоб Час нас побачив...

Тильтиль. Звідки сей шелест?..

Дитина. То встає Аврора... Це час, коли діти, що сьогодні народяться, зійдуть на Землю...

Тильтиль. Як вони зійдуть?.. Хіба є сходи?..

Дитина. Зараз побачиш... Час відсовує засув...

Тильтиль. Що то є Час?..

Дитина. Це стара людина, що приходить і кличе тих, що від'їздять...

Тильтиль. А він лихий?..

Дитина. Ні, але він нічого не чує. Його не вблагаєш, коли не твоя черга, він прожене всіх тих, хто хотів би піти...

Тильтиль. А хіба вони щасливі, що їдуть?

Дитина. І лишитись не хочеться, і як їдеш, то сум бере... Там, там.. Ось він відчиняє...

Великі опалові двері помалу повертаються на своїх одвірках. Чути гомін Землі, як далека музика. Червоне й зелене світло прозирає в залу; і Час, високий дід з хвилястою бородою, озброєний косою і пісковим годинником, показується на порозі, а тим часом видко крайки білих і позолотистих вітрил на галері, що заякорилася, наче коло причалу з рожевих туманів Аврори.

Час на порозі. Ті, чия година пробила, готові?..

Сині Діти,, розпихаючи юрбу і збігаючись звідусіль. Ось ми!.. ось ми!.. ось ми!..

Час суворо до дітей, що переходять поперед нього, щоб вийти. По одному!.. їх знов набралось більше, як треба!.. І так завжди!.. Мене не одурите!.. (Відпихаючи дитину.) Тобі не черга!.. Вертай, тобі завтра... 1 ти вертай і приходь знов аж за десять літ... Тринадцятий чабан?.. А треба тільки дванадцять: їх не потребують більше, часи

Теокрита і Вергілія минули... Ще лікарі?.. Їх уже надто; на них нарікають на Землі... А інженери, де вони є?.. Потребують чесною людини, одної, як виняток... А де чесна людина?.. Це ти?.. (Дитина робить знак, що так.) Ти виглядаєш дуже мізерію... Ти не довго житимеш!.. Нуте там, не так хутко, не так хутко!.. А ти, що ти приносиш?.. Анічогісінько? голоруч?.. Так не пускають... Приготуй щось, велике злочинство, коли хочеш, або добру хворобу, мені байдуже що... але щось треба... (Побачивши малятко, що його інші випирають наперед, а воно опирається чимдуж.) Ну, а тобі що?.. Ти добре знаєш, що тобі час. Потребують героя, щоб він змагався з несправедливістю; це ти?.. Треба рушати...

Сині Діти. Він не хоче...

Час. Як то не хоче?.. Що він собі думає, бороник цей? Годі суперечок, нема часу...

Малятко, що його випирають. Ні, ні!.. Я не хочу!.. Я волю не родитися!.. Волю лишитися тут!..

Час. Не в тім річ... Коли час, так час!.. Ходім мерщій вперед!..

Дитина, виступаючи. О, дайте мені перейти!.. Я піду на своє місце! Кажуть, що мої родичі старі і вже давно чекають на мене!..

Час. Годі... На все свій час... Вас не переслухаєш... Одно хоче, друге не хоче, то надто рано, то надто пізно... (Усуваючи дітей, що скупчилися на порозі.) Не так близько, малята... Назад цікаві... Хто лишається, тому нема чого дивитися на двір... Тепер поспішаєте, а як прийде ваша черга, злякаєтеся і відступите...

Двоє малих, що їх звуть закоханими, благають Час випустити їх разом, але той не може цього зробити: один з них має народитися першим. Час бере першу дитину.

Друга Дитина, вчепившись за одіжку першої. Покиньте його!.. покиньте його!..

Час. Це не на смерть, а на життя!.. (Пориваючи першу дитину.) Ходи!...

Друга Дитина, протягуючи в нестямі руки до тієї дитини, що Забирають. Знак!.. Тільки знак!.. Скажи мені, як тебе віднайти!..

Перша Дитина. Я кохатиму тебе довіку!

Друга Дитина. Я буду иайсмутиша!.. Ти мене пізнаєш!..

Пада і лежить долі.

Час. Зробили б значно краще, якби надіялися... А тепер, ото все. (Дивиться на пісковий годинник.) Нам лишається не більше, як шістдесят і три секунди...

Остання і дужа метушня серед дітей, що їдуть і лишаються. Обмінюються хваткими прощаннями: "Бувай, Петре!.. Бувай, Іване!..— Ти все маєш, що треба?.. Оголоси мою, гадку!.. У тебе новий гвинт?.. Каж про мої дині!..— Ти нічого не забув?..— Постарайся мене пізнати!..— Я тебе віднайду!..— Не погуби своїх гадок!.. — Не нахиляйся надто над Просторонню!..— Подай про себе звістку!..— Кажуть, що не можна!.. Ні, ні!.. Пробуй усе!.. Скажи, постарайся, чи воно гарно!..— Я піду тобі назустріч!..— Я народжуся на троні і т. д.

Час, трусячи ключами і косою. Буде! буде!.. Якір знято!..

Галери вітрила минають! Зникають. Чути все здалека дитячі крики в галері: "Земля!.. земля!.. Я її бачу!.. Вона гарна!.. Вона велика!.." Далі, наче виходячи з глибу

безодні, дуже далекий спів радості й чекання.

Тильтиль, до Світла. Що це?.. Це не вони співають... Неначе інші голоси...

Світло. Так, то спів матірок, що виходять їм назустріч...

Тим часом Час замикає опалові двері. Він повертається, щоб кинути останній погляд в залу, і раптом бачить Тильтиля, Митиль і Світло.

Час замислений і розлютований. Що це?.. Що ви тут робите?.. Хто ви є?.. Чому ви не сині? Куди ви увійшли?..

Він підступає, загрожуючи їм своєю косою.

Світло до Тильтиля. Не відповідай!.. Я маю Синю Пташку... Вона схована у мене під плащем... Рятуйтесь... Поверни Діамант, він загубить слід наш...

Вони вишмигують наліво, між колонами першого плану.

Завіса

Дія п'ята

Дев'ятий малюнок

ПРОЩАННЯ

На сцені мур з маленькими дверцями. Досвіток.

Входять Тильтиль, Митиль, Світло, Хліб, Цукор, Вогонь і Молоко.

Світло. Ти б не вгадав ніколи, де ми...

Тильтиль. Авжеж ні, бо я не знаю...

Світло. Ти не вгадуєш цього муру і цих дверець?..

Тильтиль. Мур червоний, а дверці зелені.

Світло. І це нічого тобі не нагадує?..

Тильтиль. Це мені нагадує, що Час нас витурих...

Світло. Кумедно, як сниться людям, вони не пізнають своєї власної руки...

Тильтиль. Хто спить?.. Я?..

Світло. Може, я... Хто знає?.. Тим часом, за цим муром хата, що ти не раз бачив на своїм віку...

Тильтиль. Хата, що я бачив не раз?..

Світло. Так, сонько... Це хата, що ми покинули її увечері саме рік тому, як день до дня...

Тильтиль. Вже саме рік тому?.. Але тоді?..

Світло. Годі!.. Не розплющуй очей як шафірові гроти... Це твоїх батьків люба хатка...

Тильтиль, надходячи до дверей. Але я гадаю... Справді!.. Мені здається... Ці дверці... Я пізнаю засув... Вони там?.. Ми коло мами?.. Я хочу увійти зараз... Я хочу її поцілувати зараз!..

Світло. Стривай... Вони міцно сплять; не треба їх будити раптом... Зрештою, двері тільки тоді відчиняться, як проб'є година...

Душі речей і Звірят прощаються з Тильтилем і Митиль. Діти не хочуть відпускати Світло.

Тильтиль і Митиль, чіпляючись за сукню Світла. Ні, ні, Світло!.. Лишайся тут з

нами!.. Тато нічого не скаже... Ми скажемо мамі, що ти було добре.

Світло. На жаль, не можу... Ці двері для нас замкнені, і я мушу вас кинути...

Тильтіль. Куди ти підеш само?..

Світло. Не дуже далеко, дітки; там, до країни Мовчання речей..

Тильтіль. Ні, ні, я не хочу... Ми підемо з тобою... Я скажу мамі...

Світло. Не плачте, мої дорогі малята... Я не маю голосу, як вода; я маю тільки мою ясність, що Людина не чує. Але я пильную довіку її... згадуйте, що то я до вас мовлю в кожному промені, що місяць пускає, кожній зорі, що усміхається, в кожній заграві ранковій, в кожному каганці, що засвічується, в кожній думці душі вашої доброї і ясної... (Восьма година вибиває поза муром.) Слухайте!.. Година б'є!.. Бувайте здорові!.. Двері відчиняються!.. Входьте, входьте, входьте!..

Воно пускає дітей в отвір дверець, що відхилилися і зачинилися за ними.— Хліб витирає сльозу крадькома, Цукор, Вода в сльозах і т. д. прудко біжать і зникають направо й наліво, в кулісах. Пес виє поза лаштунками. Хвильку на сцені нікого нема, потім декорація, що показує стіну з дверцями, відслонюється посередині, щоб відкрити останній малюнок.

Десятий малюнок

ПРОКИД

Сама середина, що й на першому малюнку, але все: мури, повітря, здається там незрівнянно чарівничим, свіжішим, веселішим, щасливішим. Денне світло просиплюється усіма щілками замкнених віконниць.

Праворуч, в глибу кімнати, в своїх двох маленьких ліжках, Тильтіль і Митиль міцно сплять.— Кіт, Пес і Речі лежать на тому ж місці, що і в першому малюнку, до прибуття Феї.— Входить мати Тиль.

Мати Тиль голосом весело сердитим. Вставайте, вставайте, ледащата... Чи ж вам не сором? Вже восьма вибила, сонце вже високо понад лісом... Ото сплять, так сплять!.. (Нахиляється і цілує дітей.) Вони зовсім рожеві... Тильтіль пахне лавандою, а Митиль конвалією... Що за милі дітки!.. А проте їм не можна спати до полудня... З них не можна робити ледарів... Та ще до того й на здоров'я, можна сказати, не дуже добре... (Злегка буркає Тильтіля.) Вставай, вставай, Тильтилю...

Тильтіль, прокидаючись. Що?.. Світло?.. Де воно є? Ні, ні, не тікай...

Мати Тиль. Світло?.. Авжеж воно є... Вже не рано... Так ясно, як у полудні, хоч віконниці зачинені... Почекай трохи, я їх відчиню... (Вона відхиляє віконниці, сліпуча ясність денного світла затопляє кімнату.) Ось воно!.. Що тобі діється?.. Ти наче зовсім сліпий...

Тильтіль, протираючи очі. Мамо, мамо!.. Це ти!..

Мати Тиль. Авжеж я... А ти думав хто?

Тильтіль. Це ти... Еге, це ти!..

Мати Тиль. Еге ж, я... Я ж не стала до себе неподібна за піч... що ж ти на мене дивишся, як не на мене?.. Може, мені носа скривило?..

Тильтіль. Добре, що я тебе знов бачу!.. Я так давно тебе не бачив!.. Треба, щоб я

тебе зараз поцілував... Ще, ще, ще!.. Це моє ліжко!.. Я вдома!..

Мати стурбована поведінкою дітей, їй здається, що вони захворіли. Вона кличе батька. Тильтиль і Митиль розповідають про свою подорож. Мати лякається ще більше. Приходить сусідка Берлінго, в якій діти радісно пізнають фею Берилюн. Батько пропонує дієві лік проти "дитячої хвороби" — "кілька ляпанців".

Сусідка. Покиньте, не варто... Я це знаю, це ніщо, як сонні мари... Вони заснули, як місяць на них світив... Моїй онучці, що дуже слаба, так часто діється...

Мати Тиль. До речі, як ся має ваша онучка?..

Сусідка. Аби як... Вона не може підвестись... Лікар каже, що то нерви. А я добре знаю, щоб її вилікувало... Вона мене питала ще цього ранку до себе на народження; нагадалось їй...

Мати Тиль. Еге, я знаю, то все пташка Тильтилева... Ну, Тильтилю, чи не дав би ти їй нарешті?..

Тильтиль. Що, мамо?..

Мати Тиль. Твою пташку... Вона тобі не треба... Ти на неї вже й не дивишся... Вона давно за нею гине...

Тильтиль. Ба, правда, моя пташка... Де вона є?.. А ось і клітка!.. Митиль, бачиш клітку?.. Це та, що ніс Хліб... Так, так, це та сама; але там тільки одна пташка.. Чи не з'їв він другу. Диви, диви... та вона синя... Та то моя горлиця. Але вона багато синіша, ніж тоді, як я пішов... Але це та Синя Пташка, що ми шукали... Ми ходили так далеко, а вона тут... Ото диво... Митиль, чи бачиш пташку?.. Що сказало б Світло?.. Я зараз зніму клітку... Він стає на стільця, знімає клітку і приносить її сусідці. Ось вона, пані Берлінго... Вона ще не цілком синя, але вона зовсім посиніє, побачите... Несіть її мерщій вашій унучці...

Сусідка. Ні?.. Правда?.. Ти мені її даєш, так, зараз і задурію?.. Боже, яка вона буде щаслива!.. (Цілюючи Тильтиля.) Треба, щоб я тебе поцілувала!.. Я тікатиму, тікатиму!..

Тильтиль. Так, так; ідіть хутенько... є пташки, що міняють колір...

Сусідка. Я прийду і скажу вам, що вона скаже...

Виходить.

Тильтиль, довго подивившись круг себе. Тату, мамо; що ви зробили з господою?.. Вона та сама, але багато краща...

Батько Тиль. Як то краща?..

Тильтиль. А так, все пофарбовано, все поновлено, все ясніє, все чисте... Торік так не було...

Батько Тиль. Торік?..

Тильтиль, ідучи до вікна. А он ліс!.. Який великий, який гарний!.. Неначе новий!.. Яке тут щастя!.. (Відкриває діжу.) Де Хліб?.. Диви, вони лежать собі... А, ось Тильо!.. Добридень, Тильо, Тильо! А ти добре бився!.. Пам'ятаєш, в лісі?!

Митиль. А Тилетта... Вона мене добре пізнає, але не говорить...

Тильтиль. Пап Хліб...Лапаючи лоба. Диви, я не маю більше Діаманта. Хто в мене взяв мою зелену шапочку?.. Тим гірше! вона мені більше не треба. А, Вогонь!.. Він

добрий! Він весело тріска, щоб розлютувати Воду... Біжить до фонтану. А Вода? Добридень, Водо!.. Що вона каже?.. Вона все говорить, але я її вже так добре не розумію... і Митиль. Я не бачу Цукру...

Тильтиль. Боже, який я щасливий, який щасливий!..

Митиль. І я, і я!..

Мати Тиль. І чого вони вертяться так?..

Батько Тиль. Покинь, не турбуйсь... Вони гуляють в щасливих...

Тильтиль. Я любив найбільше Світло... Де його лампа?.. Чи можна її засвітити?.. (Оглядаючись ще круг себе.) Боже! як усе це гарно і який я радий!..

Стука в хатні двері.

Батько Тиль. Входьте!..

Входить сусідка, держачи за руку дівчатко біляве і дуже гарне, що тримає в руках Тильтилеву горлицю.

Сусідка. Ви бачите чудо!..

Мати Тиль. Неможливо!.. Вона ходить?..

Сусідка. Вона ходить!.. Себто вона біга, танцює, літає!.. Коли вона побачила пташку, вона скочила, так одним стрибком, до вікна, щоб на світлі роздивитись, чи це Тильтилева горлиця... А потім пурх... на двір, як ангел. Я ледве збігла за нею...

Тильтиль, наближаючись, з захватом. Як вона подібна до Світла...

Митиль. Вона багато менша...

Тильтиль. Авжеж!.. Та вона виросте...

Сусідка. Що вони кажуть?.. Ще не минулося?..

Мати Тиль. Іде накроще, минає... Коли вони поснідають, так і зовсім минеться...

Сусідка, пхаючи внучку в обійми до Тильтиля. Ходи, моя люба, подякуй Тильтилеві...

Тильтиль, зразу настрашений, відступає на крок.

Мати Тиль. Що тобі діється, Тильтилю? Ти боїшся маленької дівчинки... Ну ж бо, поцілуй її... Ну, добре поцілуй... Краще, як так...' Ти такий, звичайно, несоромливий... Ще раз... Але що тобі діється?.. Ти наче плакати збираєшся...

Тильтиль, незграбно поцілувавши дівчинку, хвильку стоїть перед нею, обоє дітей дивляться один на одного, нічого не кажучи; потім Тильтиль, гладячи пташку по голові.

Тильтиль. Чи вона досить синя?

Дівчатко. Еге ж, я задоволена...

Тильтиль. Я їх бачив синіших....Але зовсім синіх, знаєш, чого вже я не робив, це можна зловити.

Дівчатко. Байдуже, і ця гарна.

Тильтиль. Вона вже їла?..

Дівчатко. Ще ні... Що вона їсть?..

Тильтиль. Усе, збіжжя, хліб, пшеничку, коників.

Дівчатко. Як вона їсть, скажи?..

Тильтиль. Дзьобом, ти зараз побачиш, я зараз тобі покажу...

Він іде, щоб узяти пташку з рук дівчинки; ця противиться інстинктивно, і, скориставшись із непевності їх рухів, горлиця вихоплюється і відлітає.

Дівчатко з розпачливим криком. Мамо, вона вилетіла... Заливається плачем.

Тильтіль. Байдуже... Не плач... Я знов її зловлю... Виходить наперед і звертаючись до публіки. Коли б хто її віднайшов, то чи не повернув би її нам?.. Вона нам потрібна, щоб пізніше бути щасливими...

Завіса

Переклад Є. Тимченка